ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN — POLONIA
VOL. XIX, 11 SECTIO H 1985

Zakład Zastosowań Matematyki
Wydziału Ekonomicznego UMCS

Mikołaj ZINCZUK

Ekonomiczne związki rolnictwa i przemysłu spożywczego z gospodarką narodową

Экономические связи сельского хозяйства и пищевой промышленности с народным хозяйством

Economic Relations of Agriculture and Food Industry with the National Economy

Zaspokojenie potrzeb żywnościowych ludności jest uwarunkowane poziomem gospodarki żywnościowej. Wśród ekonomistów nie ma zgodności co do definicji gospodarki żywnościowej. Według W. Kamińskiego gospodarka żywnościowa jest pojęciem kompleksowym, w skład którego wchodzi szereg ogniw, jako rolnictwo, skup, przemysł spożywczy, magazynowanie, handel surowcami, produktami żywnościowymi, transport i konsumpcja.[1] Istotą gospodarki żywnościowej (której powstanie datuje się na początek XX wieku) nie jest fakt występowania obok siebie poszczególnych ogniw, lecz wzajemne ich powiązania i zależności.

T. Hunek jako główne elementy gospodarki wyżywieniowej tworzącej jednolity kompleks rolniczo-żywnościowy ujmuje schematycznie w sposób następujący: przemysły pracujące dla rolnictwa — rolnictwo — przemysł przetwórstwa rolno-spożywczego — handel.[2]

Podobne stanowisko zajmuje B. Strużek, który do gospodarki rolno-żywnościowej zalicza następujące działy i gałęzie gospodarki narodowej: produkcję środków wytwarzania i usług materialnych (środki produkcji, usługi mechanizacyjno-rolnicze, budowlane i inne), rolnictwo, transport

[1] W. Kamiński: *Problemy przestrzenne rynku rolnego i gospodarki żywnościowej*. PWE, Warszawa 1969, s. 16.

[2] T. Hunek: *O koncepcję gospodarki wyżywieniowej w Polsce*. „Wieś Współczesna" 1969, 1, s. 44.

rolniczy, obrót towarowy oraz zarządzanie, nauki rolnicze i szkolnictwo rolnicze.[3]

A. Leopold, J. Wdowiak, Z. Żekoński do gospodarki żywnościowej zaliczają: rolnictwo, obrót produktami rolniczymi i żywnością, przemysł przetwórczy i wyżywienie ludności.[4]

Według A. Wosia kompleks gospodarki żywnościowej obejmuje następujące człony:

a) całą wytwórczość rolniczą (z wyjątkiem produkcji surowców rolniczych dla przemysłu lekkiego i innych przemysłów przerabiających nieżywnościowe surowce pochodzenia rolniczego) wychodząc z założenia, że dostarcza ona surowców do produkcji żywności lub gotowych produktów żywnościowych;

b) całą produkcję przemysłu rolno-spożywczego w postaci finalnych produktów żywnościowych;

c) część produkcji przemysłów kooperujących z rolnictwem (zwłaszcza przemysłów wytwarzających środki produkcji dla rolnictwa), proporcjonalną do rozmiarów przepływów dóbr materialnych i usług z tych gałęzi do rolnictwa;

d) część produkcji przemysłów kooperujących z przemysłem spożywczym, proporcjonalną do rozmiarów przepływów dóbr materialnych i usług z tych przemysłów do przemysłu spożywczego;

e) marżę handlową uzyskaną na artykułach przemysłowych zakupionych przez rolnictwo, traktowaną jako wkład obrotu rolnego i handlu w kompleks gospodarki żywnościowej.[5]

Powyższe definicje kompleksu gospodarki żywnościowej charakteryzują powiązania pomiędzy jego poszczególnymi członami oraz uwzględniają skalę, zasięg i siłę tych powiązań. Powiązania rolnictwa z resztą gospodarki żywnościowej (szerzej z gospodarką narodową) można przedstawić w postaci następujących form więzi gospodarczych:

rolnictwo — przemysł rolno-spożywczy,
przemysł rolno-spożywczy — rolnictwo,
obrót produktami rolnymi — przemysł rolno-spożywczy,
rolnictwo — inne działy gospodarki żywnościowej,
przemysł produkujący środki produkcji — rolnictwo.

Rolnictwo stanowi bazę surowcową dla przemysłu rolno-spożywczego oraz przemysłu włókienniczego i skórzanego. Przemysł dostarcza rolnictwu środki produkcji (maszyny rolnicze, nawozy sztuczne, środki ochro-

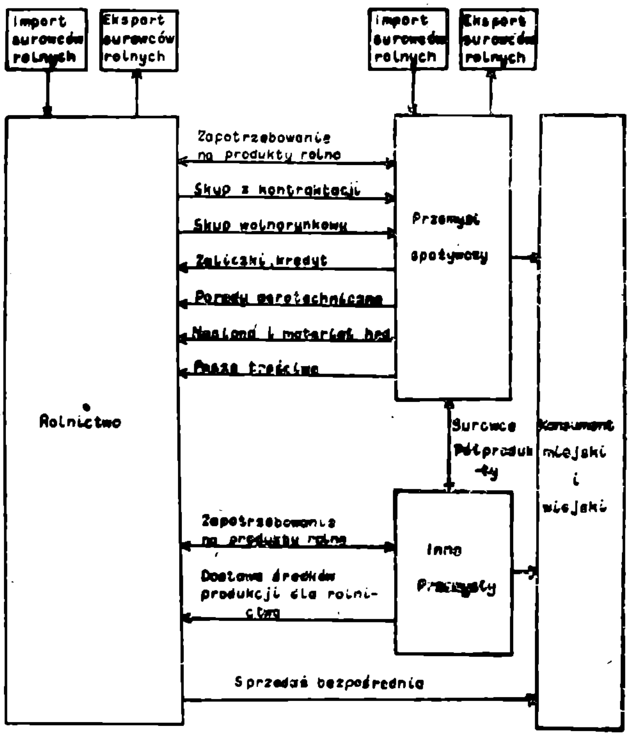
---

[3] B. Strużek: *Podstawy kompleksowej polityki w zakresie gospodarki rolniczo-żywnościowej PRL.* „Wieś Współczesna" 1969, 1, s. 34.

[4] A. Leopold, J. Wdowiak, Ż. Żekoński: *Makroekonomiczny model wyżywienia.* „Gospodarka Planowa" 1971, 1, s. 8.

[5] Polityka żywnościowa PRL. Praca zbiorowa. PWN, Warszawa 1975, s. 31.

ny roślin, pasze, materiały budowlane itp.) i wpływa pośrednio na wielkość i kierunki rozwoju produkcji rolnej, zaś przemysł rolno-spożywczy koncentruje uwagę na właściwy rozwój produkcji roślinnej i zwierzęcej przez dostarczanie rolnictwu dobrych odmian roślin, dobrego materiału hodowlanego. Służy pomocą agrotechniczną oraz udziela kredytów na rozwój specjalizacyjnych gospodarstw rolnych (podstawowej bazy surowcowej) oraz zobowiązany jest do przejęcia całego wyprodukowanego surowca. Wzajemne powiązania przemysłu rolno-spożywczego z rolnictwem i innymi członami gospodarki narodowej przedstawia ryc. 1.

Ryc. 1. Statyczny model powiązań rolnictwa z przemysłem rolno-spożywczym i pozostałymi ogniwami gospodarki żywnościowej

Statical model of the relations between agriculture and agricultural-food industry as well as the other branches of food economy

W statycznym modelu gospodarki żywnościowej przemysł rolno-spożywczy posiada jedną z centralnych pozycji. Krążenie dóbr między rolnictwem a przetwórstwem rolno-spożywczym decyduje o społecznej efektywności całej gospodarki żywnościowej, o stopniu zaspokojenia potrzeb żywnościowych kraju, a także o dynamice produkcji rolnej.

Z uwagi na coraz silniejsze powiązania rolnictwa z innymi ogniwami gospodarki żywnoścoiwej, staje się oczywiste, że nie może być nowoczesnej gospodarki żywnościowej bez nowoczesnego rolnictwa. Wymaga to jednak bardzo dużych nakładów inwestycyjnych na podniesienie na wyższy poziom rolnictwa i dostosowanie produkcji rolnej do potrzeb przemysłu rolno-spożywczego lub innych ogniw gospodarki żywnościowej.

Kształtowanie się produkcji globalnej i czystej, nakładów inwestycyjnych i zatrudnienia podstawowych ogniw (członów) gospodarki żywnościowej w latach 1975—1980 obrazuje tabela 1.

Z analizy danych zawartych w tabeli 1 wynika, że podstawowy trzon kompleksu gospodarki żywnościowej stanowi rolnictwo i przemysł spożywczy, jest więc zrozumiałe, że ułożenie prawidłowych stosunków ekonomicznych między nimi decyduje o rozwoju całego kompleksu. Rolnictwo i przemysł spożywczy wytwarzają około 80% produkcji globalnej kompleksu i ponad 90% jego produkcji czystej. Te ogniwa zatrudniają ponad 95% ogólnej liczby osób zatrudnionych w kompleksie gospodarki żywnościowej.

W latach 1975—1980 ponad 90% nakładów inwestycyjnych było przeznaczonych na rozwój rolnictwa i przemysłu spożywczego.

Z analizy wskaźników dynamiki wynika, że w badanym okresie majątek produkcyjny kompleksu gospodarki żywnościowej rósł znacznie wolniej niż produkcja globalna tego kompleksu. Ta rozbieżność między tempem wzrostu potencjału wytwórczego a produkcją kompleksu gospodarki żywnościowej świadczy o tym, że procesy modernizacyjne aparatu wytwórczego, zwłaszcza w rolnictwie i przemyśle spożywczym, przebiegają zbyt wolno i nie są w stanie odrobić istniejącego zacofania technicznego. Tendencja ta w konsekwencji prowadzi do pogłębienia się już istniejących dysproporcji między poszczególnymi ogniwami kompleksu gospodarki żywnościowej pod względem ich poziomu technicznego.

Udział przemysłów obsługujących rolnictwo i przemysł spożywczy w produkcji, nakładach inwestycyjnych i zatrudnieniu kompleksu gospodarki żywnościowej jest bardzo niski, ale w badanym okresie ma wyraźną tendencję rosnącą. Jednakże nadrzędną sprawą jest dążenie do jak najszybszego nadrobienia opóźnień w dostawach maszyn służących mechanizacji rolnictwa i przemysłu spożywczego, nadal rozwijać produkcję nawozów sztucznych i środków ochrony roślin. Dynamika ta ma istotne znaczenie ekonomiczne, co pozwala zwiększać strumień środków produkcji płynących do rolnictwa i przemysłu spożywczego.

Kompleksowa polityka żywnościowa musi się opierać na założeniu, że nie ma ogniw ważnych i mniej ważnych, rozwijających się szybko czy wolno, gdyż sprawność całego kompleksu gospodarki żywnościowej mierzy się sprawnością jej najsłabszego ogniwa. Tym ogniwem jest rol-

Tab. 1. Wybrane wskaźniki rozwoju gospodarki żywnościowej w latach 1975—1980
Selected ratios of the development of food economy in the years 1975—1980

Wyszczególnienie	1975	1976	1977	1978	1979	1980	Relacja 1980/1975
Produkcja globalna w mld zł (ceny bieżące)							
Rolnictwo	568,9	700,7	801,4	874,4	926,2	928,5	163,2
Przemysł spożywczy	437,2	517,2	544,9	571,0	612,7	639,4	146,3
Przemysły obsługujące:							
a) rolnictwo	83,2	100,4	109,3	110,9	117,1	119,5	143,6
b) przemysł spożywczy	5,8	7,1	7,8	8,7	9,7	10,0	172,5
Ogółem	1095,1	1325,3	1463,4	1565,0	1665,7	1697,4	155,0
Produkcja czysta w mld zł (ceny bieżące)							
Rolnictwo	189,0	238,0	269,9	297,8	303,3	290,5	153,7
Przemysł spożywczy	109,0	126,3	96,9	106,2	110,1	122,1	112,0
Przemysły obsługujące:							
a) rolnictwo	9,9	14,1	17,0	20,7	17,6	19,0	191,9
b) przemysł spożywczy	2,4	2,6	3,5	4,0	4,6	4,4	183,3
Ogółem	310,3	381,0	385,3	428,7	435,6	436,0	140,5
Nakłady na inwestycje produkcyjne w mld zł (ceny bieżące)							
Rolnictwo	72,4	87,9	106,6	108,5	112,1	97,7	134,9
Przemysł spożywczy	24,0	24,5	25,4	22,8	21,1	16,8	70,0
Przemysły obsługujące:							
a) rolnictwo	6,6	8,3	14,1	16,0	15,9	12,4	186,8
b) przemysł spożywczy	0,4	0,7	1,1	0,8	0,6	0,6	150,0
Ogółem	103,4	121,4	147,2	148,1	149,7	127,5	123,3
Zatrudnienie w tys. osób							
Rolnictwo	5226	5235	5306	5341	4414	4301	82,3
Przemysł spożywczy	535	535	533	532	527	526	98,3
Przemysły obsługujące:							
a) rolnictwo	117	122	117	118	129	118	100,9
b) przemysł spożywczy	18	18	18	18	19	19	105,6
Ogółem	5896	5910	5974	6009	5089	4964	84,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Roczników Statystycznych GUS 1976—1981.

nictwo. Słusznie uważa się, że miernikiem technicznej i społeczno-ekonomicznej rekonstrukcji rolnictwa jest wielkość strumienia środków produkcji płynących spoza rolnictwa. Stan technik wytwarzania w rolnictwie wywiera istotny wpływ na poziom społecznych kosztów produkcji żywności.

Zasadniczym celem rolnictwa jest produkcja żywności, a ściślej surowców do wytwarzania produktów żywnościowych. Rolnictwo jest działem gospodarki narodowej przestrzennie rozproszonym i bardzo silnie związanym z ziemią. Gospodarkę ziemią w latach 1975—1980 przedstawia tabela 2.

Tab. 2. Gospodarka ziemią w Polsce w latach 1975—1980

The management of the land in Poland in the years 1975—1980

Wyszczególnienie	1975	Struktura	1980	Struktura	Relacja 1980/1975
Powierzchnia ogółem w tys. ha	31 267,7	100,0	31 268,3	100,0	—
Użytki rolne	19 349,4	61,9	19 101,8	61,1	98,7
Lasy i zadrzewienie	8 668,6	27,7	8 754,0	28,0	101,0
Wody	808,9	2,6	813,9	2,6	100,6
Tereny komunikacyjne	931,1	3,0	958,3	3,1	102,9
Tereny osiedlowe	747,0	2,4	840,0	2,7	112,4
Nieużytki	437,1	1,4	477,1	1,5	109,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Rocznika Statystycznego GUS 1981 r.

Nasze rolnictwo dysponuje (według danych z r. 1975) 19,2 mln ha użytków rolnych, z których 14,8 mln ha przypada na grunta orne, a 4,1 mln ha na użytki zielone. Z danych zawartych w tabeli 2 wynika, że zmalała powierzchnia użytków rolnych z powodu częstego przeznaczania dobrych gruntów rolnych na cele nieprodukcyjne. W latach 1975—1980 wzrosła liczba nieużytków rolnych, co związane jest z degradacją gleby.

Tab. 3. Struktura użytków rolnych według form władania

The structure of arable lands according to the forms of possesion

Wyszczególnienie	Struktura 1975	Struktura 1980
Gospodarka nie uspołeczniona	29,5	31,6
w tym: gospodarstwa państwowe	17,2	19,3
spółdzielnie produkcyjne	1,7	3,8
kółka rolnicze	1,3	1,2
Gospodarka uspołeczniona	70,5	68,4
Ogółem	100,0	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Roczników Statystycznych 1976 i 1981.

Z informacji zawartych w tabeli 3 wynika, że proces zmian w strukturze użytków wiąże się ściśle z przemianami organizacyjnymi następującymi w rolnictwie, głównie na skutek utraty warunków do samodzielnego istnienia indywidualnych gospodarstw rolnych. Gospodarstwa te ulegają likwidacji a ich grunty przejmowane są w głównej mierze przez kółka rolnicze, zespoły rolników, gospodarstwa specjalistyczne oraz państwowe gospodarstwa rolne. W latach 1975—1980 liczba gospodarstw indywidualnych z 3059,2 mln zmniejszyła się do 2897,1 mln gospodarstw. Zmiany w strukturze produkcji globalnej i towarowej rolnictwa w gospodarce uspołecznionej i nie uspołecznionej przedstawia tabela 4.

Tab. 4. Struktura globalnej i towarowej produkcji rolnej w latach 1975—1980
The structure of global and agricultural production and that of goods in the years 1975—1980

Wyszczególnienie	Ogółem		Produkcja roślinna		Produkcja zwierzęca	
	1975	1980	1975	1980	1975	1980
Produkcja globalna	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gospodarstwa państwowe	16,0	17,9	15,2	16,8	17,0	19,1
Spółdzielnie produkcyjne	2,1	4,4	1,6	3,3	2,6	5,5
Kółka rolnicze	0,9	1,0	0,6	0,8	1,3	1,1
Gospodarka nie uspołecz.	81,0	76,7	82,6	79,1	79,1	74,3
Produkcja towarowa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gospodarstwa państwowe	21,3	22,9	25,6	27,5	19,1	21,0
Spółdzielnie produkcyjne	2,8	5,5	2,6	3,9	2,9	6,2
Kółka rolnicze	1,2	1,4	0,7	1,0	1,4	1,6
Gospodarka nie uspołecz.	74,7	70,2	71,1	67,6	76,7	71,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Roczników Statystycznych 1976 i 1981.

Z analizy danych zawartych w tabeli 4 wynika, że w latach 1975—1980 zmniejszył się o kilka procent udział gospodarki nie uspołecznionej w globalnej i towarowej produkcji rolnictwa.

Wybrane wskaźniki rozwoju rolnictwa w latach 1975—1980 zawarto w tabeli 5.

Z analizy dynamiki podstawowych wskaźników rozwoju rolnictwa wynika, że w latach 1975—1980 malał udział rolnictwa w tworzeniu dochodu narodowego o 2,8% oraz udział zatrudnionych w rolnictwie. Ubytek zatrudnienia w rolnictwie o 3,2% wymaga zwielokrotnienia strumienia środków produkcji płynących do rolnictwa z innych działów gospodarki narodowej. W latach 1975—1980 nastąpił wzrost nakładów na inwestycje produkcyjne w rolnictwie jedynie o 34,9%, co nie zabezpiecza znacznego postępu w podnoszeniu produktywności ziemi i poprawy struktury agrarnej. Produkcja globalna i towarowa rolnictwa w badanym okresie wykazują wyraźne tendencje spadkowe.

Tab. 5. Wybrane wskaźniki rozwoju rolnictwa w latach 1975—1980
Selected ratios of the development of agriculture in the years 1975—1980

Wyszczególnienie	1975	1980	Relacja 1980/1975
Udział rolnictwa w dochodzie narodowym w %	15,2	12,4	—
Udział zatrudnionych w rolnictwie do zatrudnionych ogółem w %	29,3	26,1	—
Produkcyjne środki trwałe brutto w rolnictwie w mld zł (ceny bieżące)	1 030	1 425	138,4
Nakłady na inwestycje produkcyjne w rolnictwie w mld zł (ceny bieżące)	72,4	97,7	134,9
Produkcja globalna rolnictwa w mld zł	625,2	574,4	91,9
w tym: produkcja roślinna	346,3	290,4	80,0
produkcja zwierzęca	278,9	284,0	101,8
Produkcja towarowa rolnictwa w mld zł	317,0	328,2	103,5
w tym: produkcja roślinna	109,3	95,4	87,3
produkcja zwierzęca	207,7	232,8	112,1
Skup produktów rolnych w mld zł	222,1	362,5	127,2
w tym: artykułów rolnych	74,1	95,8	129,3
produktów zwierzęcych	148,0	266,7	180,2
Produkcja globalna na 1 ha użytków rolnych w zł	32 550	30 319	93,1
Produkcja globalna na 1000 zł kosztów materialnych	1 488	1 406	94,5
Wartość skupu na 1 ha użytków rolnych	14 830	15 444	104,1
Zużycie nawozów sztucznych na 1 ha użytków rolnych w kg	181,9	192,9	106,0
Ciągniki w jednostkach przeliczeniowych (15 KM)	528,3	858,3	162,5
Zasoby siły pociągowej w rolnictwie w tys. jedn. poc.	4 490	5 759	128,3
Import produktów rolnictwa w mln zł dewizowych	2 872,2	5 306,5	184,7
Eksport produktów rolnictwa w mln zł dewizowych	918,1	1 113,4	121,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Rocznika Statystycznego 1981 r.

Jednym z podstawowych warunków dalszego harmonijnego rozwoju produkcji rolnej będzie likwidacja dysproporcji pomiędzy wzrostem produkcji roślinnej i zwierzęcej. Jeśli chodzi o handel zagraniczny artykułami rolnymi to uwarunkowany jest on czynnikami wewnętrznymi i zewnętrznymi. Dalszy wzrost eksportu produktów rolnictwa zależy w znacznej mierze od własnych potrzeb żywnościowych i od stopnia unowocześnienia technik i technologii przetwarzania płodów rolnych przez przemysł spożywczy.

Obok rolnictwa drugim ogniwem wywierającym decydujący wpływ na gospodarkę żywnościową jest przemysł spożywczy. Przemysł spożywczy z uwagi na duży potencjał produkcyjny powiązany z wyspecjalizowanymi rejonami produkcji roślinnej lub zwierzęcej oraz powiązany z innymi działami i gałęziami gospodarki narodowej odgrywa bardzo ważną

rolę integracyjną i organizującą w gospodarce żywnościowej. Zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego oddziałują na gospodarstwo rolne nie tylko przez odbiór produktów rolnych oraz zwracanie produktów ubocznych lub odpadowych o istotnej wartości paszowej i nawozowej, lecz mają decydujący wpływ na korzystne kształtowanie się struktury zasiewów i kultury uprawy, podnoszenie na wyższy poziom jakości jednorodnego surowca poprzez odpowiedni dobór odmian oraz lepsze wykorzystanie siły roboczej na wsi, dzięki zatrudnieniu miejscowej ludności w zakładach przetwórczych w okresie tzw. kampanii przerobowej. Przemysł spożywczy staje się istotnym elementem polityki gospodarczej oraz czynnikiem wywierającym istotny wpływ na równowagę rynkową.

O roli i znaczeniu przemysłu spożywczego w gospodarce narodowej informują dane zawarte w tabeli 6.

Tab. 6. Wskaźniki charakteryzujące miejsce przemysłu spożywczego w gospodarce narodowej w latach 1975—1980

Ratios characterizing the place of food industry in the national economy in the years 1975—1980

Wyszczególnienie	Lata	Ogółem przemysł	Przemysł spożywczy	Udział przemysłu spożywczego w %
Globalny obrót produkcyjny w mld zł (ceny porównywalne z 1.01.1979 r.)	1975	2 322,3	425,2	18,3
	1980	2 865,2	486,2	17,0
Zatrudnienie w tys. osób	1975	4 704,1	519,6	110
	1980	4 741,2	506,9	10,7
Wydajność pracy na 1 zatrudnionego w tys. zł	1975	493,7	818,3	165,7
	1980	604,3	959,2	158,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Roczników Statystycznych 1976 i 1981.

Udział przetwórstwa spożywczego w globalnej produkcji przemysłowej w r. 1975 wynosił 18,3% i należał do jednych z największych wśród gałęzi przemysłu. Jednak wykazuje w latach 1975—1980 niewielką tendencję malejącą, która spowodowana była stopniowym zmniejszaniem się produkcji rolnej oraz niepełnym zrealizowaniem zadań planowych w zakresie inwestycji produkcyjnych w przemyśle spożywczym. Zatrudnienie sięga około 11% ogółu zatrudnionych w przemyśle uspołecznionym.

Dynamikę produkcji zatrudnienia przemysłu spożywczego w ujęciu branżowym obrazuje tabela 7 i ryc. 2.

Tab. 7. Dynamika i struktura produkcji i zatrudnienia branż przemysłu spożywczego w latach 1975—1980

Dynamics and structure of production and employment of the branches of food industry in the years 1975—1980

Przemysł	Produkcja globalna w mld zł (ceny porównywalne) z 1.01.1979		Relacja 1980/1975	Zatrudnienie przeciętne w roku w tys. osób		Relacja 1980/1975
	1975	1980		1975	1980	
mięsny	95,1	98,7	103,8	113,0	107,5	95,1
jajczarsko-drobiarski	22,9	39,3	171,6	25,0	25,5	102,0
rybny	13,8	18,7	135,5	27,2	28,0	102,9
mleczarski	75,8	105,9	139,7	50,6	55,0	108,7
młynarski i makaronowy	42,3	45,9	108,5	34,1	31,1	91,2
piekarniczy	24,5	26,3	107,3	59,1	59,8	101,2
cukrowniczy	36,5	24,5	67,1	32,7	29,3	89,6
spirytusowy i drożdżowy	16,3	20,4	125,2	10,4	9,5	91,3
ziemniaczany	4,2	3,6	85,7	5,2	5,8	111,5
owocowo-warzywny	14,1	16,1	114,2	34,6	36,6	105,8
winiarski	6,7	6,9	103,0	13,2	10,9	82,6
piwowarski	10,3	9,5	92,2	14,1	11,8	83,7
olejarski	11,1	10,2	91,9	5,5	5,1	92,7
cukierniczy	17,4	16,2	93,1	33,6	30,6	91,1
koncentratów spożywczych	4,3	7,2	167,4	5,0	6,0	120,0
napojów mineralnych i bezalkoholowych	4,1	6,5	158,5	18,7	17,8	95,2
tytoniowy	14,8	15,9	107,4	9,7	9,6	98,9
chłodniczy	5,0	5,8	116,0	519,6	506,9	97,6
Ogółem	425,2	486,2	114,3	11,0	12,6	114,5

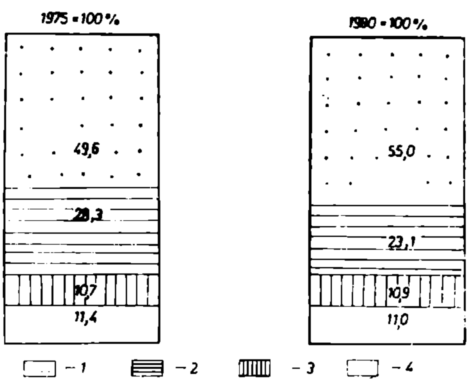
Źródło: Rocznik Statystyczny GUS 1981, s. 268.

Z analizy danych zawartych w tabeli 7 wynika, że największy udział w produkcji i zatrudnieniu przemysłu spożywczego ma przemysł mleczarski, mięsny, młynarski i makaronowy, jajczarsko-drobiarski i piekarniczy. W latach 1975—1980 największą dynamikę w produkcji osiągnął przemysł jajczarsko-drobiarski, koncentratów spożywczych oraz napojów mineralnych i bezalkoholowych, a w zatrudnieniu przemysł koncentratów spożywczych, chłodniczy i ziemniaczany.

W ujęciu branżowym w latach 1975—1980 wzrosła o 5,4% produkcja przemysłów przetwarzających produkty zwierzęce, a zmalała o 5,2% produkcja przemysłów pracujących w oparciu o surowce roślinne, co jeszcze raz potwierdza tezę o różnym tempie rozwoju produkcji roślinnej i zwierzęcej.

Przemysł spożywczy jest głównym odbiorcą surowców rolnych pochodzenia roślinnego i zwierzęcego i powinien znacznie wyprzedzać pro-

dukcję rolniczą. Wzajemne uwarunkowania rozwoju tych dwóch ogniw gospodarki żywnościowej nabiera szczególnego znaczenia w miarę specjalizacji i rejonizacji produkcji rolniczej. Tworzenie wyspecjalizowanych „zagłębi żywnościowych" przyczyni się do potanienia produkcji artykułów żywnościowych oraz zmniejszy straty w obrocie produktów rolnych i usprawni proces przetwórstwa rolnospożywczego. Praktyczna realizacja tych zamierzeń możliwa jest tylko w warunkach pełnej zgodności między wielkością a asortymentem produkcji rolniczej oraz zdolnościami przerobowymi i przechowalniczymi przemysłu spożywczego.

Ryc. 2. Zmiany w branżowej strukturze produkcji przemysłu spożywczego w latach 1975—1980; 1 — produkty zwierzęce; przemysły: mięsny, mleczarski, rybny, jajczarsko-drobiarski; 2 — produkty roślinne; przemysły: młynarski i makaronowy, piekarniczy, cukrowniczy, olejarski, ziemniaczany; 3 — produkty uszlachetnione; przemysły: koncentratów spożywczych, owocowo-warzywny, chłodniczy, cukierniczy, napojów mineralnych i bezalkoholowych; 4 — napoje alkoholowe i tytoń; przemysły: spirytusowy, piwowarski, winiarski, tytoniowy.

Changes in the trade structure of the production of food industry in 1975—1980; 1 — animal products; industries: meat, dairy, fish, egg-poultry; 2 — vegetable products; industries: milling and macaroni, baking, sugar, oil, potato; 3 — enriched products; industries: of alimentary concentrates, fruit-vegetable, refrigerating, confectionary, of mineral and alcoholic drinks; 4 — alcoholic drinks and tabacco; industries: spirit, beer, wine, tabacco

Na podstawie powyższych rozważań można wysnuć następujące wnioski:

1. W kompleksie gospodarki żywnościowej dominujący udział ma rolnictwo. Za produkcją zwierzęcą powinna nadążać produkcja roślinna (zlokalizowana głównie w gospodarce uspołecznionej), zwłaszcza te jej dziedziny, które służą zwiększeniu produkcji zwierzęcej oraz zmniejszeniu lub całkowitym zlikwidowaniu importu zbóż i pasz na cele hodowlane.

Należy rozwijać kooperację między gospodarstwami indywidualnymi a gospodarstwami państwowymi w zakresie hodowli zwierząt.

2. W procesie produkcji żywności podstawowym środkiem produkcji są zasoby ziemi, które wykazują tendencję malejącą. Zmniejszyły się one z 0,56 ha na jednego mieszkańca w r. 1975 do 0,53 ha w r. 1980. Podstawowym problemem jest właściwe zagospodarowanie gruntów wypadłych z produkcji rolnej na skutek starzenia się ludności wiejskiej. Lepsze wykorzystanie ziemi można osiągnąć przez usprawnienie obrotu ziemią oraz zdecydowane przeciwstawianie się przejmowaniu ziemi użytkowanej rolniczo na tereny osiedlowe, komunikacyjne lub pod lokalizację zakładów przemysłowych.

3. Szczególną uwagę należy zwrócić na ochronę płodów rolnych i produktów żywnościowych przed szkodliwym dla zdrowia wpływem zanieczyszczenia środowiska naturalnego.

4. Obok rolnictwa największy udział w gospodarce żywnościowej ma przemysł rolno-spożywczy. Należy dążyć do szybkiej rozbudowy i modernizacji zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego. Przemysł spożywczy musi odgrywać rolę inspirującą w kompleksie gospodarki żywnościowej poprzez stawianie coraz większych wymagań co do ilości i jakości surowców rolnych. Należy również dążyć do pełnego zagospodarowania odpadów przemysłu spożywczego.

5. Rozwój rolnictwa i przemysłu spożywczego wymaga dalszego wzrostu nakładów na inwestycje produkcyjne oraz szybkiego rozwoju przemysłów wytwarzających środki produkcji dla rolnictwa, przemysłu spożywczego oraz rynku rolno-spożywczego.

6. Przemysły wytwarzające środki produkcji dla rolnictwa powinny szczególnie dążyć do zwiększenia produkcji nawozów mineralnych, środków ochrony roślin oraz środków chemicznych wzbogacających pasze a także wyspecjalizowanych maszyn i urządzeń dla obsługi wielu podstawowych i pomocniczych zabiegów agrotechnicznych w produkcji roślinnej.

7. Pilnym problemem jest zmniejszanie strat w rolnictwie powstałych w czasie zbioru, transportu, konserwacji i przechowywania ziemiopłodów oraz zagospodarowanie odpadów powstałych w procesie przetwórstwa rolno-spożywczego.

8. Polityka w handlu zagranicznym surowcami i towarami rolno-spożywczymi powinna przede wszystkim odpowiadać realnym potrzebom i możliwościom gospodarki narodowej.

9. Harmonijna współpraca pomiędzy poszczególnymi ogniwami gospodarki żywnościowej jest jednym z podstawowych warunków pomyślnego rozwoju gospodarki narodowej oraz pełnego zaspokojenia potrzeb społeczeństwa w zakresie żywności.

РЕЗЮМЕ

На значение пищевого комплекса в общественно-экономическом развитии страны влияют многие факторы. От уровня его развития зависит степень количественного и качественного удовлетворения основной потребности общества в области потребления — пропитания.

В процессе производства пищи преобладает участие сельского хозяйства и пищевой промышленности — основные звенья пищевого комплекса. В сельском хозяйстве постоянному развитию и интенсификации растительного и животноводческого производства должно сопутствовать повышение организационно-технического уровня, а также постоянное улучшение бытового и культурного обслуживания деревни. Это представляется условием желаемого роста производительности труда и качества труда в сельском хозяйстве. Перед пищевой промышленностью стоят огромные возможности инспирировать развитие всего пищевого комплекса. Чтобы производить товары отличного технологического, санитарного и вкусового качества, она должна ставить перед сельским хозяйством возрастающие требования как по количеству, так и по качеству сельскохозяйственного сырья. Гармоническое развитие пищевой промышленности требует, однако, рассмотрения ее условий и нужд не только во взаимосвязи с сельским хозяйством, но и со всей экономикой страны.

SUMMARY

The importance of food economy in socio-economic development of a country is influenced by a number of factors. The degree of quantitative and qualitative satisfaction of the consumptive need of society — food, depends on the level of the development of food economy.

Agriculture and food industry, the fundamental links of the complex of food economy, have a dominating share in the process of food production. Systematic development and intensification of vegetable and live-stock production must be accompanied by the development of the organizational and technical levels of the modernization in agriculture and it demands permanent improvement of social and cultural conditions of life and work in the country. It is a condition for the required increase of productivity and the quality of production in agriculture. And food industry has enormous possibilities to play an inspiring part in food economy. Food economy, in order to produce goods of very good properties in respect to technology, health requirements and taste, must make greater and greater demands to agriculture as to the quantity and quality of agricultural goods. However, a harmonious development of food industry calls for investigations referring to its conditions and needs in connection not only with agriculture but with the whole national economy.